

ОПТИМІЗАЦІЯ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ ІЗ СІМ'ЯМИ, В ЯКИХ ВИХОВУЮТЬСЯ ДІТИ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Дана стаття присвячена розгляду окремих причин зниження рівня ефективності логопедичної допомоги та утруднення процесу взаємодії фахівця (логопеда) з батьками, які виховують дитину з порушеннями мовленнєвої діяльності. У статті автор зробив спробу довести необхідність розвитку культури логопедичного супроводу зазначеної категорії сімей з метою оптимізації освітньо-корекційної роботи, орієнтованої не тільки на подолання мовленнєвого недорозвинення, але і вторинних порушень, а також задоволення особливих освітніх потреб дітей названої нозологічної групи.

Ключові слова: логопедична робота, порушення мовлення, сім'я, учитель-логопед, корекційно-освітній процес.

This article is devoted to the consideration of some reasons for the decrease in the level of efficiency of speech therapy and the difficulty of the process of interaction of a specialist (speech therapist) with parents raising a child with speech disorders. In the article the author tried to prove the need to develop a culture of speech therapy support of this category of families in order to optimize educational and correctional work aimed not only at overcoming speech underdevelopment, but also secondary disorders and special educational needs of children of this nosological group.

Key words: speech therapy work, speech disorders, family, speech therapist teacher, correctional-educational process.

Провідним завданням професійної діяльності вчителя-логопеда є надання психолого-педагогічної підтримки та допомоги сім'ям, які виховують дітей з порушеннями мовлення. Реалізація такого процесу вимагає не тільки пролонгованих термінів його виконання та персоніфікованого характеру, а й побудови партнерських відносин з батьками дитини, що є однією з важливих умов повноцінного включення останніх в освітньо-корекційну роботу. Саме такі особливості логопедичного супроводу обумовлюють пошук ефективних способів його оптимізації.

Питання, що стосуються психолого-педагогічного супроводу сім'ї, яка виховує дитину з особливими освітніми потребами, у тому числі з порушеннями мовлення, отримали висвітлення в працях багатьох вчених, зокрема С. Вікжановіч, Г. Волкової, Е. Мастюкової, В. Селіверстова, В. Кисличенко та інших. Дослідники одноголосно відзначають, що абсолютно організована робота логопеда з сім'єю є запорукою всебічного розвитку дитини, оволодіння ними соціальними компетенціями, збагачення життєвої практики, їхньої адаптації та інтеграції в суспільство в цілому.

З. Матейчик, розглядаючи виховний потенціал сім'ї, вагомо обґрунтував тезу про те, що вона виступає в якості першої соціальної спільноти, в якій закладаються особистісні якості дитини. Вчений вказав на значну роль батьків у соціальному та культурному розвитку дітей [5, с. 47].

Безсумнівно, вище згадана теза не втрачає своєї актуальності і по відношенню до тих сімей, в яких виховуються діти із порушеннями мовлення. Однак ця особлива група сімей відчуває потребу в психолого-педагогічному направленні з боку фахівців, включаючи вчителя-логопеда.

Не слід недооцінювати роль сім'ї в питаннях подолання вторинних порушень, які можна відзначити у дитини із патологією мовлення. Однак для того, щоб успішно

визначити стратегію роботи з батьками та наповнення її актуальним змістом необхідно врахувати питання, які можуть виникнути в ході її реалізації.

Зупинимося на окремих проблемних ситуаціях, які, як правило, зустрічаються в практиці логопедичного супроводу сімей, що виховують дітей з мовленнєвими порушеннями. Також, вважаємо доречним, зупинитися на деяких причинах, що призводять до ускладнення взаємодії в діаді «спеціаліст (вчитель-логопед) - батьки».

Однією з причин, що перешкоджає успішному наданню логопедичної допомоги дитині, за спостереженнями фахівців є відсутність у батьків готовності до повноцінної участі в корекційній роботі. Ряд сімей володіє недостатнім або дуже низьким рівнем реабілітаційної культури. Сутність реабілітаційної культури предстає у вигляді комплексу навичок та здібностей, якими забезпечується їхня грамотність в психолого-педагогічному, логопедичному та лікувальному плані. Також необізнаність в культурі реабілітації негативно відображається під час вирішення питань соціального характеру, що є принципово значущим для захисту прав дітей, для сприяння їхнього повноцінного психічного, фізичного та соціально-особистісного розвитку [2, с. 58].

Нерідко батьки повідомляють про те, що не можуть організувати заняття в умовах сім'ї, оскільки дитина відмовляється сприймати їх в ролі педагога. У зв'язку з цим, одним із важливих завдань вчителя-логопеда є навчання батьків конструктивної взаємодії з дитиною. Вирішенню цього завдання сприяє не лише присутність батьків на заняттях логопеда, але і їх безпосередня участь в них.

Як зазначала О. Бачина, логопеду слід максимально використовувати всі можливі ресурси, які сприятимуть підвищенню педагогічної компетентності та культури батьків в питаннях стосовно розвитку навичок спілкування у дітей з вадами мовлення, збагачення їх соціально-комунікативних практик за допомогою спеціальних методів та прийомів корекційно-педагогічного впливу [1, с. 74].

Включаючись в спільну діяльність з дитиною та фахівцем під час логопедичних занять, батьки навчаються стимулювати вербальну активність дитини, корегувати її порушення мовлення за рахунок специфічних педагогічних технік, методичних прийомів і засобів, включаючи інтерактивні. Отриманий досвід батьки зможуть використовувати під час організації логопедичної роботи в умовах сім'ї, при цьому вони не будуть замішувати логопеда та не братимуть на себе його функції. В умовах родинного кола, продовжуючи розпочату роботу логопедом, батьки виступатимуть для дитини в якості зацікавленого партнера по грі, комунікації або продуктивної діяльності.

Ще однією з важливих причин, що перешкоджає повноцінній реалізації освітньо-корекційної роботи та конструктивної взаємодії фахівців з сім'ями вихованців, є відсутність у батьків розуміння доцільності реалізації того чи іншого компонента логопедичного заняття, використання фахівцем ряду методичних прийомів і засобів корекційного впливу. Зокрема, як показує сучасна логопедична практика, деякі батьки висловлюють здивування з приводу включення в структуру заняття артикуляційної та пальчикової гімнастики, дихальних вправ, проведення логопедичної ритміки. Причиною цього, як і в попередньому розглянутому випадку, є недостатній рівень розвитку реабілітаційної культури сім'ї, тобто відсутність логопедичних компетентностей з питань надання логопедичної допомоги дитині з урахуванням її віку, структури порушення, особливих освітніх потреб [3, с. 28].

Спостерігаючи за проявами мовленнєвого негативізму, усвідомлюючи, що мовлення дитини незрозуміле для оточуючих людей, включаючи його однолітків і дорослих, деякі батьки відчують розчарування після декількох проведених логопедичних занять, втрачають надію на успіх логопедичного впливу. Однак, як справедливо було зазначено Г. Чіркіною, слід допомогти батькам прийти до усвідомлення того, що при своєчасному наданні логопедичної допомоги в більшості випадків вдається створити такі умови, за рахунок яких забезпечується повноцінний фізичний та психічний розвиток дитини, яка має мовленнєву патологію [6, с. 5].

Відповідно, логопеду слід ознайомити сім'ю з можливими варіантами реалізації освітньо-корекційного маршруту, проєктованого для дитини, надати можливість вибору найбільш прийняттого варіанту. Не менш значущим є процес прогнозування та озвучення результатів, які можуть бути досягнуті в найближчій перспективі, роз'яснити батькам їх роль в наданні логопедичної допомоги, а також забезпечувати безперервний і переважно персоніфікований супровід сім'ї, допомагаючи у вирішенні проблемних для неї питань, що мають освітньо-реабілітаційний контекст. Доречно надати родині можливу модель розвитку дитини в найближчій і віддаленій перспективі, у двох варіантах – при реалізації систематичної логопедичної роботи і в разі її відсутності [4, с. 8].

Підсумовуючи інформацію, зазначимо, що ми звернулися лише до деяких причин, які ускладнюють процес реалізації освітньо-корекційної роботи, до окремих актуальних питань, з якими зустрічаються логопеди у своїй професійній діяльності. Проблемне поле, в якому доводиться діяти фахівцям даного профілю, безсумнівно, значно ширше. Проте, для підвищення якості логопедичної допомоги на одне з центральних місць виходить необхідність створення умов, які сприятимуть розвитку реабілітаційної культури сімей, які виховують дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку. Це, безумовно, дозволить оптимізувати освітньо-корекційний процес та з максимальною часткою ефективності орієнтувати його на подолання у дитини вторинних порушень та задоволенню його особливих освітніх потреб.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бачина О.В. Взаимодействие логопеда и семьи ребёнка с недостатками речи. М.: Сфера, 2009. 180 с.
2. Викжанович С.Н., Синеви́ч О.Ю., Четверикова Т.Ю. Медикопедагогическая навигация и формирование реабилитационной культуры семей, воспитывающих детей с проблемами в здоровье // *Мать и дитя в Кузбассе*. 2019. № 4 (79). 56–61.
3. Викжанович С.Н., Четверикова Т.Ю. Показатели реабилитационной культуры семьи, воспитывающей ребёнка со специальными образовательными потребностями // *Научный потенциал*. 2019. № 4 (27). С. 28–30.
4. Кисличенко В.А. Логопедичний супровід сім'ї, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення. : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.03 / В.А. Кисличенко. К., 2011. 20 с.
5. Матейчик З. Родители и дети. М.: Просвещение, 1992. 320 с.
6. Чиркина Г. В. Роль семьи в коррекции врожденных нарушений развития у детей // *Альманах института коррекционной педагогики РАО*. 2004. № 8. С.5–8.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Ільїна Н.В.